

DERME

● MALATYA HALKEVİNİN ● AYLIK MECMUASI

SAYI: 3 AĞUSTOS 1937

İçindeki yazılar:

Okuma İhtiyacı ve Gazeteler (III)	İsmi GÖKSU
Kaval (Şiir)	Ziya ATILGAN
Akdeniz kıyılarında	Sadi ARCAK
Sağlık ve güzellik Bakımında dişler	Muhlis YÜCEL
İtiraf (Şiir)	M. Gündüz YOLDAŞ
Unut (Şiir)	M. Gündüz YOLDAŞ
Gözlerimizi koruyalım	Dr. Necdet Şen
İponomot	S. VARDAR
Bir damla gözyaşı Büyük Hikâye: (1)	Melâhat SEZENER

Zeşriyât Müdürü
Faruk Yakın
BASILDIĞI YER
Fırat Basımevi
MALATYA

DERMİE

Abone şartları
Yıllığı (120) K
6 aylığı (60) "

MALATYA HALKEVİNİN AYLIK MECMUASI



MALATYAMIZIN KIYMETLİ İLBAYI İ. ETEM AKINCI

OKUMA İHTİYACI VE GAZETELER

III

Yazan : Sami Göksu

Bugünkü gazetelerimiz tertip, baskı itibariyle Avrupa gazetelerinden farksızdır. Fark tamamen mündericattadır. Bizim gazetelerin belli başlı bir hedefleri yoktur. Diğerinin muvaffak olduğu bir yazı bir kaç gün geçme den başka imzalarla o bir gazetelerde de çıkmaya başlar ve mütemadiyen adedi mu ayyen olan kari halat çeker gibi bir bir tarafa, bir diğer tarafa çeker dururlar.

Gazetelerimizde görülen bir noksan da bir defa yazdıkları hadisenin peşini takip etmezler ve müteakip safhaların ne olduğunu kari unutmayıp aradığı halde onlar çoktan unutmuşlardır. Meselâ: Herhangi bir meseleyi yazan gazete onun ayın falan günü şöyle olacağından veya hut neticeleneceğinden bahseder. Bu meseleye alâkadar olan okuyucu o tarihte aynı gazeteyi gözden geçirir. İstedğini bulamadığı gibi aradığı sayfa veya sütunda ya bir hikâye yahut bir uydurma Amerika vak'ası bulur. Avrupa gazeteleri bu hususta çok titizdirler. Sütunlarına geçen en ufak bir hadisenin müteakip safhalarını noksansız takip imkânını kariherine verirler.

Şimdi gazetelerimizden birisini şekil ve münderecat itibariyle bir Fransız ve bir İngiliz gazetesi ile mukayese edelim. İşte elimizde bir (Le Journal), bir (The Times) ve bir de bizinkilerden (X...) Bu işa

retin yerine herhangi bir gazeteyi koyabilirsiniz.

Journal'ın elimdeki nüshası 8 sayfa, 7 sütunlu. Birinci sayfada günün en mühim hadiselerine ait haberler, bir siyasi makale, günün hadiselerine ait bir karikatür. İkinci sayfada bir fıkra, iki makale, bir hikâye ve ilânlar. Üçüncü sayfada günün hadiseleri ve ilmi bir makale. Dördüncüde haber ve hadiseler ve bir telif roman tefrikası. Beşincide haricî haberler ve gece yarısı gelen telgraflar. Altıncı sayfada kısa bir spor yazısı ve bir telif roman. Diğer sayfalar ilân.

Fransız gazeteleri son sayfalarını ekseriyetle günün hadiselerine ait resimlerle doldururlar. O sayfalardan bütün dünya vakayini resimlerle takip etmek mümkündür. Bunu bazarın Haber gazetesi de yapmaktadır.

Times'i ele alalım: Yedişer sütunlu 32 büyük sayfa Birinci sayfadan ilânlar başlıyor. Sonuna kadar çeviriyoruz. Bütün sayfalar yüzümüze ciddiyetle bakıyor. Hatta bir iki sayfası müstesna olmak üzere resme bile rastlamıyoruz. Bir tek hikâye, sergüzeşt bulamazsınız; Otuz iki sayfada bir kaç tane roman tefrikası ümit etmeyin bir tane bile yok. Bu sayfalarda bulacağımız yazılar; Dünyanın dört bir tarafından gelmiş en ciddi haber, en yüksek kalemle yazdırılmış en kıymetli makaleler.

Şunu da söyleyelim ki bütün İn-

iz gazeteleri Times gibi değildir ;
Onlarda da mütenevvi münderecatlı
magazin tarzında gazeteler vardır .
Zaten bu tarzda gazete örneğini büt-
tün dünyaya yayan Amerikalılar ve
İngilizleridir .

Şimdi de bizim (× ...) i ele ala-
lım :

Umumiyetle 10/12/16 sayfa , beş
veya altı sütun , daha büyük punto-
da harflar . Baştan bir kaç sayfa
havadis , fıkra ve resimler ; Ondan
sonraki sayfaları çeviriyoruz , işte
bir edebî tefrika , karşı sayfada bir
sergüzeşt romanı , onun yanında on
iki yaşında kıymetli ediplerimizden
bay falanının en son yazdığı kıymet-
li hikâyesi veyahut onun takdirine
mazhar olmuş bir sınıf aşağıda bay
falanın hangi dilden hangi dile çe-
virdiği belli olmıyan bir Çin, Japon ,
Habeş yahut Avusturya hikâyesi
Sayfayı çeviriyoruz . Bütün bir sayfa
bayan ve moda . Hele bu sayfadaki
yaziya bir göz atmayın . Sinir mi si-
nir . Kırk yıldanberi kırk bin ev ida-
resi aşçı kitaplarında , kadın gazete-
lerinde , takvimlerde yazılmış yazı-
ları muharrir size tap laze kendi iç-
di imiş gibi yutturmaya kalkışmasın
mı ?.. Size bir misal : Leke nasıl çı-
karılır ?.. Altmış santimlik , haftalık
Fransız gazetelerinden bir iki tane
de resim makasladın mı al sana bir
moda sayfası . Karşısında bir kaç
çıplak kadın resmi ... Bunun da si-
nema sayfası olduğuna tereddüt et-
meyin . Dün ölen memleketin falan
büyüğü hakkında yalan yanlış yarım
sütun yazı yazabilen bu gazete Artist
bilmem kimin dilencilik , garsonluk
hayatından başlayarak bütün tercü-
mesi halile bir sayfa doldurur . Gü-

nün bilinmesi lâzımgelen en mühim
hadiseleri :

Falan Artist kaç kere erlenmiş
yıldız (.....) günde kaç mektup alır .
V. S V. S...

Spor sayfası , Çocuk sayfası , mi-
zah sayfası şu sayfası , bu sayfası
müsavi bir tomar kâğıt ; üç gün son-
ra sekiz on tane kese kâğıdı .

Ha az daha unuttuyorduk . Gaze-
temizin tefrikaları daha bitmedi ; işte
bir tarihî tefrika . Bir ton suya atıl-
an bir gram boya gibi yüz küsur
gündenberi devam eden tarihî vesi-
kalara müstenit bu tefrikada da bir
gram hakikat şemmesi , üst tarafı
hep göz boyama .

İşte bir siyasî tefrika , sonra bir
Zabıta romanı . İşte gazetelerimizi
dolduran yazılar ve mahiyeti

Bu vaziyette insan kerie mi , ga-
zete ve gazetecilere mi acımak lâ-
zımgeldiğini kestiremiyor .

Memleketimizde çıkan gazete ve
mecnuaların adedi de iki yıl içinde
bir hayli azalmıştır . Bu azalışı zarar
sayamayız . Eğer azalan kari olsa
fena idi . Şu muhakkaktır ki pek cüz'i
de olsa okuyucu adedi her yıl art-
maktadır . Gazetelerin azalmasını ise
ciddî olmıyan ve halkın alâkasına
mazhar olamıyanlar yerlerini ciddi ve
faydalı gazetelere terk ederek sahai
matbuattan çekilmektedirler . Zaten
bu kanun hayatın her sahasında ca-
ridir .

1934 te Türkiyede çıkan gazete
mecnualar (300) ü geçiyordu . 1936
da bu adet (276) ya düştü . Bu dü-
şüş yukarıda da söylediğimiz gibi
zarar değildir .

1936 da gündelik gazetelerin (3)
Ankara , (2) Adana , (1) Aydın , (1)

Balıkesir , (1) Diyarbekir , (7) İstanbul , (4) İzmir , (1) Konya , (1) Mar-
din , (2) Mersin , (1) Sivas , (2) Trab-
zon'da çıkıyordu .

Biz de bütün günlük gazetelerin satışını birinci yazımızda (100,000) olarak tahmin etmiştik . En çok satan gazetemiz yalnız başına tirajı yirmi bine çıkaramıyor . Harp so-
nunda Cümhuriyetin ilanı sıraların-
da ise tirajı (25,000) i geçen gazete-
lerimiz vardı .

Biraz da diğer milletlerde gaze-
tecilik ve gazete satışından bahset-
tikten sonra yazımızı bitirelim :

En yakın komşumuz olan Yuna-
nistan'da nüfusu bizim dörtte biri-
miz kadar olduğu halde tek başına
tirajı bizim umum gazetelerin iki
misli yani (200,000) olan gazete var-
dır .

Mısır'da çıkan yüzden fazla ga-
zete içinde en mühimmi (50,000)
nüsha basan (El Ehram) dır . Mısır ,
Irak , Suriye ve Arabistan'da beş yü-
ze yakın gazete çıkmaktadır .

Iran'da en çoğu Tahran'da olmak
üzere epeyce gazete intişar etmek-
te ise de tiraj pek düşüktür .

İngiltere'nin her tarafında bin-
lerce gazete çıkar . Bir çok büyük
gazeteler aynı günde muhtelif yer-
lerde, aynı münderecatla çıkarlar .
İngiliz gazetelerinin en mühimi Times
tir . 150 senedenberi çıkan bu ga-
zetenin adedi tabı iki milyondan faz-
ladır . İdarehanesinde çalışan memur
ve muharrirler 1500 kişidir . Dünya-
nın her tarafında daimî muhabir-
leri vardır . Büyük merkezlerde iki-
şer üçer muhabir bulundurur . Bu
gazetanin haftalık Times isimli ilâ-
vesi ve muhtelif zamanlarda verdiği
edebî ilâveleri vardır .

İngiliz gazeteleri büyük serma-
yedarların elindedir . Meselâ (Lord
Rothermere) nin elinde (Daily Mail),
(Evning News) , (Daily Mirror) isim-
li üç yevmi , (Sunday Pictorial) ,
(Weekly Dispatch) isimli iki , haf-
talık gazete vardır . Daily Mail'in
günlük satışı iki milyondur . Bütçesi
adeta bir hükûmet bütçesi kadardır .
Senevi varidatı 4,550;000 İnhiliz lira-
sıdır .

Amerika dünyada en çok gazete
çıkan memlekettir . Altmış bin nü-
fusa bir vevmî gazete düşer . Ame-
rika gazeteleri çok sayfalı , ilâveli
ve mütenevvi mündericaathdır .

Burada gazetelerin mühim bir
hısmı gazete kralı Herst'ün idaresi
altındadır . En büyük gazete New-
york'ta çıkan (Newyork Times) tır .
Bu gazete hergün (48) sayfa ve
Pazar günleri (200) sakfa olarak
çıkartır ; Günde yüzbin ton kâğıt ve
iki milyon kilo mürekkep sarfeder .

Fransız gazeteleri İngiliz ve Ame-
rika gazeteleri gibi çok sayfalı değil,
ekseriyetle (8) sayfalıdır . Fransızların
en ciddi gazeteside Temps'dir . Bu 6-8
sayfalı ve resimsizdir; fiyatı da diğer
gazetelerin bir buçuk mislidir . Fran-
sanın nisbeten İngiliz gazetelerine
benziyen Pazar günleri ayrıca bir
Pazar nüshası çıkaran (Paris—Soir)
isimli gazeteside onbeş senelik kısa
bir maziye malik olmasına rağmen
günde iki milyon satmaktadır . Diğer
mühim gazeteler : Matin , Journal ,
Petit Barisien , Figaro , Excelsior V .
S . dir .

Almanyanın büyük gazeteleri
yalnız Berlin'de değil diğer şehir-
lerde de çıkar en yüksek tiraj iki
yüz bindir . Mühim gazeteler : Ber-

K A V A L

Bir zevk bulsam da bile
Mozartın nağmesinde , Betofen bestesinde
Onlar birer şaheser ,
Bence bir cihan değer :
Duyuşlarım çobanın yanık kaval sesinde
Nasıl pilaj olmuşsa bize kızgın bozkırlar
Hars ve sevgi otağı har güvenli bayırlar
Nasıl kerpiç evimiz bize eşsiz bir yalı
İşte öyle önemli çobanımın kavalı .
Onlar olgun bir ruhtan
Yaratılmış , incelmış sanatı andırıyo
Kavalım yükselişle
Ta brğrımı delişle
Köy ve ana ilimi gözde canlandırıyor ?..

ZİYA ATILGAN

liner Togeblatt , Vokal Anzeiger ,
Völkesehe Beobachter , Frankfurter
Zeitug .

Şarkta yarım asırda Avrupa me-
deniyeti ile boy ölçüşen Japonya'da
da adedi tab'ı bir milyonu geçen
dört büyük gazete mevcuttur . Bu
gazetelerin istihbarat işlerinde kul-

landıkları hususî tayyareleri bile
vardır .

§

Yakın bir zamanda okur ya-
zarların artmasıyla Türkiyemizde de
tirajı milyonu bulan gazetelerin
çıkması temennisile yazımı burada
bitiriyorum .

—SON—

Akdeniz Kiyılarında Antalya

Antalya ovası morfolojik durum itibarile iki hususiyetten müteşekkildir .

1—30-40 metre yüksekliğinde sarp kayalıklar üzerinde şehrin bulunduğu ova .

2—Ovanın şimal. garp ve cenup garbi taraflarını kuşatan yüksek tepeler ve dağlardır .

Ova : Tamamen arızasız ve düz bir mıntika halinde şimalda sekiz kilometre Kepez mevkiine kadar devam ettikten sonra Kepez sırtları ve tepeleri 25-30 metre bir terasa halinde vükselerek Şamdağı ve Külük sırtlarına yükselinir . Şehrin bulunduğu yerden itibaren garp tarafa iki kilometre kadar gidilecek olursa Kodya İtından itibaren sahilin yalçın kayalıkları birden bire nihayet bulur ve kumsal bir saha dört kilometre kadar garbe doğru uzayarak Sivaridağ eteklerine varılır. Antalya ovası şarka doğru sahilin yalçın kayalıkları üzerinde on kilometre Sara kumsalına kadar devam eder . Bu yalçın sahil önünde müteaddit çağlayanlar sahilin aşınmaz kayalıklarına çarparak köpüre köpüre denize dökülmektedir . Bu nihayetsiz beyan kömürden Cümhuriyet devrine kadar hemen hemen istifade edilmiyordu . Şimdi Cümhuriyet devrindenberi bu tabii servetten istifade adilmektedir . Bu mak-satla senede 5.6 milyon kilo un

yapan 280 beygir kuvvetinde modern bir un fabrikası ve 75 şer beygirlik diğer un fabrikaları da senede üç milyon kilo un çıkarmaktadır . Bu çağlayanlardan daha tamamilen istifade edilmemektedir . Bu un fabrikalarından başka bir bez , kereste ve bir kaç pirinç için yapılan çeltik fabrikaları için istifada edilmektedir . Ovanın etrafını çeviren dağlara gelinee:

Ovanın şimal ve garp tarafını saran yüksek dağlar şimalde bir çok taraseler ve tepeler halinde yükseldiği halde garpde bu dağlar birdenbire sahile pek dik ve sarp bir vaziyette birbirine muvazi bir şekilde birçok isimler alarak 3086 metre irtifanda (Kızlar sivarisi) olan Beydağına kadar kat kat yükselir ve şu adları alır : Karadağ , Çatmadağ , Sivaridağ ve 2263 metre irtifanda

(Bereketlitepesi) Çalbalı dağı vardır . Bu sarp dağlar ve yamaçlar arasında yaz ve kış suları kuramıyan ve geniş vadiler arasında akan ırmaklar ve çaylar vardır . Bunlardan kereste nakletmek için istifade edilmektedir . Yine sahile dik yamaçlarla cenubi garbiye doğru Antalya körfezini saran Kocadağ ve Beydağı gelir . Bu dağlar Antalya körfezini bir kuşak gibi sararak Adraşan burununu teşkil eder ve cenubi garbi iskametinde Tahtalı dağa doğru ilerler . Şimalda Beydağının bir kolu o-

lan Şam dağı Küllük dağı İn dağı gelir ve bunlar arasında derin ve geniş Yenice boğazı vasıtasile Burdura , İspartaya gidilebilir . Bu boğazın şimalinde (1500) metre yüksekliğinde Derim dağı ile Antalyanın şimalini kuşatan sıra dağ arasında Burdura giden yol Çubuk boğazı denilen derin ve uzun bir boğazdan geçer , Bu boğazdan geçen mükemmel bir şose ile Burdur ve Afyona gidilir .

Antalya ovasını sulayan büyük akar sular ve çaylar bu geniş ve derin boğazlardan geçer .

İKLİM

Antalya: İklim itibarile Akdeniz iklimine tabidir . Yazları , sıcak kurak , kışları mülayim ve yağmurludur . Yaz mevsimini en uzun mevsim olup hemen hemen Nisan ortalarından başlayarak Eylül sonlarına kadar beş aydan fazla devam eder. Haziran , Temmuz , Ağustos ayları tamamille kurak geçer ve tahammül edilmez bir sıcak hüküm sürer . Körfezin şimal ve cenubi garbi taraflarını kuşatan dağlar şimal rüzgârlarını durdurduğundan yazın Karadane esen diğer rüzgârlar ortalığı kavurur . Bunu ancak akşam üzeri esen deniz meltemleri tadil eder. En sıcak ay Temmuz olup, Temmuz vasatısı 29,6 derecedir . Diğer ayların vasatısı da aşağıdadır :

Aylar : Kânunusani 10,4 . Şubat 12,1 . Mart 14,1 . Nisan 19,1 . Mayıs 22,3 . Haziran 26,5 . Temmuz 29,6 . Ağustos 27,7 . Eylül 24,5 . Teşrinievvel 17,3 . Teşrinisani 21,4 . Kânunuevvel 11,2 . Hararettedir .

Kış mevsimini : Ilık ve yağmurlu geçer . Bu mevsimde cenup rüzgârla-

rı denizden sürüklediği yağmur bulutlarını körfezi kuşatan yüksek dağlara çarparak yükselmeye mecbur ettiğinden hemen yukarlarda su buharı tekâsüf eder ve yağmur halinde düşer . Halbuki yazın şimal rüzgarları Anadolunun yüksek , zirveleri çıplak büyük bir kara parçası üzerinden geçtiği için ısınır ve sıcak olarak geldiğinden su buharını teksif edemez ve bu yüzden yazın yağmur yağmaz . Buna dağlarda engel olur . Binaenaleyh Antalyada yağmur miktarı mevsimin soğukluğu ile mütenaçsiben artar . Buna ait Antalya hava rasat merkezinden aldığın cetvel bunu isbat eder .

Aylar: Kânunusani m. m. 291 : Şubat : m. m. 132 : Mart : m. m. 18 : Nisan : m. m. 15,9 : Mayıs : m. m. 9,0 : Haziran : 0 : Temmuz : 0 : Ağustos : 0 : Eylül : m. m. 4 : Teşrinievvel : m. m. 51 : Teşrinisani : m. m. 201 : Kânunuevvel : m. m. 249 : Milimetrededirler .

Antalyada yağmurlar sağnak halinde düşer . Bu yüzden ovayı su basar ve çok zarar verir . 931 de kestil ovası tamamen sular altında kalmıştı .

Şimdi açılan kanallarla bu tehlikenin önüne geçilmektedir .

Antalyada senelik yağmur vasatısı 66 santimdir . Burada şimal ve cenup rüzgarları hakimdir . Nisandan Birinciteşrine kadar cenup : Eyluldan Şubat sonuna ksar şimal rüzgarlar kuru ve soğuk olarak eser . Nadiren kar düşürür ve don yapar . Mevzii rüzgarlardan cenubi garbi ve şimali garbi rüzgarları eser .

Tarih Öğretmeni
SADİ ARCAK

Sağlık ve Güzellik Bakımından Dişler

II

DIŞ ÇÜRÜMESİ ve SEBEPLERİ

Diş Tabibi
MUHLİS YÜCEL

Dişin sert örgülerinin yavaş yavaş erimesi ve harap olması diş çürüğünü teşkil eder. En çok dıştan içe doğru ilerlemeye başlar ve çukurlar oyar diş çürüğü dişin bir iltihabıdır. Hususî bir mikrobunu yoktur. Bazan dişin dış kısmında bir ârıza olmadığı halde içtende çürüyebilir. Bu hal ya bir bünye fesadı neticesinde veya dişin sert bir şey kırılarak fazla tazyika uğramasıyla olur.

Diş çürümesinin bir çok sebepleri vardır. Bunlar iç ve dış sebepler veya umumî ve hususî sebeplerdir. Bu sebeplerin bir kısmı ırk, irsiyet, yaş, cins, yer, tükürüğün kalevi iken hamızî olması, tegaddi tarzı, muhâti zararların iltihabı afetleri, bakımsızlık, çürük dişlerin ağızda saklanması gibi sebeplerdir. Şimdi biz bu sebepleri kısaca gözden geçirelim :

Bazı ırkların meselâ zencilerin, melezlerin dişleri çok sağlam olur. buna mukabil Kafkasyalıların ve sarı ırka mensup olanların dişleri daha çabuk çürür ; Bazı ailelerde diş çürükleri fazla ve bazılarında az olur, Lenfavî mizaçlıların dişleri çabuk çürür. Demevî olanlar en sağlam dişlere malik olur.

Yabis (kuru) memlekelerde, kilsî yerlerde yaşayan kimselerin dişleri daha sağlam olur. Rutubetli yerlerde yaşayanlarda diş çürüğüne daha çok rast gelinir bunlardan başka suların kimyevî terkibi dişler üzerinde büyük rol oynar.

„Galipin,, fosfor, emlâhının çürüğe karşı mukavemetini ve Ferriye sularında bulunan karbunat döşo'nun dişlere verdiği sertliği isbat etmişlerdir. Bizde İsparta halkının dişleri çok sağlam olması bu yüzden dir.

Yaşında diş çürümesine tesiri vardır. Ve diş çürüğü yaşla makûsen mütenesipdir.

Gençlerde dişler daha çabuk çürür. Orta yaşlarda ve ihtiyaalarda çürük az olur. Veya hiç olmaz. Kırk yaşına kadar dişlerini iyi muhafaza etmiş olanların artık dişleri çürümez. Çünkü yaşlandıkça uzun maddeler azalır, madeni maddeler çoğalır ve bu maddeler çürüğe karşı dişin dayanımını artırır.

Erkeklerin dişleri kadın dişlerinden daha çok dayanır : Kadınlarda gebelik, emzirme, aybaşı adetleri dolayısıyla ağzın taamülû hamizî olur. Dişlerdeki sert maddeler daha çabuk erir ve çürük o

nisbette fazla olur . Majito adındaki müellif kadınlarda diş çürüğü nisbetini 538/1000 erkeklerde 412 bulmuştur .

Alt çenenin ön dişlerinde diş çürüğü pek az olur . Çünkü her zaman tükürkle yıkanır . Üst dişler daha çabuk çürür . Buna mukabil alt dişlerde teressübat daha fazla olduğundan ilerde söyleyeceğim diş taşları çok teşekkül eder .

Ağız kalevi taamülde oldukça dişler kolay kolay çürümez . Ağız boşluğunu hamizileştiren sebepler yemek rejimidir . Ekşi gıdalar, ekşi meyvalar, hamizi ilâçlar yemek kırıntıları ağzın taamülünü hamizi yapar . Türkük hamizi olunca dişlerin madeni maddeleri erir ve azalır , diş çürümeye müsait olur .

Yukarıda sayılan genel sebeplerden başka diş çürümesinin birinci ve mühim sebebi bakımsızlıktır .

Biliyoruzki tabiyatta her cisim sıcaktan ve soğuktan müteessir olur . Sıcaktan açılır, genişler, soğuktan kapanır daralır . Kırılma kabiliyeti çok olan cisimlerde bu açılıp kapanmak hadisesi birden bire olursa o cisim çatlar ve kırılır . Dişlerin dıştan içe doğru birinci tabakasını mina teşkil eder . Sert, kırılabilen , porselene benzeyen bu tabaka sıcak yemek yerken soğuk su içmek veya soğuktan sonra sıcak bir şey yemekle yahut temizliğe dikkat etmemekle yemek kırıntılarının tahammülü dolayısıyla mina çatlar . İşte bir dişin çürümesi için bu had ise bir sebep teşkil eder . Kimyevî hadiseler ve ağızda her zaman buluna bilen mik-

ropların çalışması dolayısıyla çürük büyümeye başlar . Dişin daha az sert olan (Âç) tabakasına gelir ve buraya gelinceye kadar kendisini hissetirmez, yani sessiz ilerler, arasına sıcaktan , soğuktan, ekşiden, tatlıdan. acı duymaya başlar. Haricî tesirler kaldırılırsa duygu olmaz. Yumuşak kısmın çürümesi yani oyulması çabuk olur. Çürük, iltihap diş özüne kadar gider. Diş kendi kendine ağrımaya başlar. Çünkü üçüncü kısım dişin en duygulu kısmıdır. Burada kan damarları sinirler vardır. Ağrılar bazan dayanılmıyacak kadar çok olur.

Başın yare konması ile fazlalaşır. Bazan sıcaktan hazeder, soğuğu sevmez. Bazan soğuktan geçer sıcakı sevmez tedavisi kabil olan bu iltirap karşısında ekseriya çektirmek mecburiyeti hasıl olur. Ya kendi kendine veya ağrı durdurucu ilâçlarla acı giderilirse ve sonra dişin tedavisi ihmal edilirse asıl tehlike o zaman başlar. Sinir ve damarlar erimiş ve mikrop yuvası olmuştur. Ağrı yoktur fakat mikroplar diş köklerindeki kanallardan içeri girmiştir. Günün birinde birden bire şiddetli ağrıyı müteakip apse yapar. Yüz ve çene şişer cerahat akar ve bu ihmal yüzünden büyük felaketler olabilir. Çene kangireni, ukte (Bez) iltihabı, üst çene boşluğu illihabı (Sinüzii) göz altı fistülü, görme azalması, çene kilitlenmesi (Tirizmüs) ve nihayet menenjitte kadar giderek (Adam sende bir dişten ne olur:) Diyenlere son cevabını verebilir .

İ T İ R A F

Adımı duysam hemen kalbim yanar , burkular ;
Seni görsem ürperir etlerim diken diken ..,
O vakit - işte heyhat ! - hislerimde biriken ...
Renk .. sevgi .. ses .. bir avuç küle münkalip olur .



Bak , hâlâ dehşetini canevimde yatıran
Hayâlin gözlerimde kurumayan bir nemdir !
Ne dersen, de ; içimde simsiyah bir elemdir ;
Şu en son bir seneden bende kalan hatıran ...



Sen istersen bir bahar neşesiyle sevin dur ,
Ben talih'in en makûs. mevsiminde kışlarım ..
Hal böyle iken , yine , bütün haykırışlarım :
Yüzümde çizgilenip içlenen bir sükûttur .

U N U T !

Sen , en son ayrılışın hep o fırtınasile
Koparılmış atılmış kırık bir dal san beni !
Zarar yok , yere düşmüş soluk bir yaprak bile ,
Sana hatırlatacak bir hayli zaman beni ...



Eriyen bir karaltı ... Bundan başka neyim ben?..
Diyemem sana " kuzum unutma bir an beni ; ,
Yalnız : nerde bir öksüz ağıdı işidirsen ,
Dur , dinle , düşün azcık ... İşte o çağ an beni .

M. Gündüz YOLDAŞ

Gözlerimizi Koruyalım

Yazan : Dr. NECDET SEZER

Trahom Hastanesi Şefi

Malatyaya gelen her yeni memurun bize sorduğu ilk sual budur . Bilhas sa yaz mevsiminde Dispanseri dolduran yüzlerce hastaların karşısında herkesi bir korku sarıyor . Ve aman bu memlekete neye düştük endişesi her trahom hikâyesinin başında tekrarlanıyor .

Bu kısa satırlarla bu endişeye sayanı hürmet gördüğümü ve fakat vaziyetin hiçte zan edilmediği kadar korkunç olmadığını söylemek istiyorum .

Her şeyden evvel şunu söylemek lâzım : Malatyada şiddetli bir trahom salgını yoktur . Hastalık nisbeti malum trahom muntakalarındaki nisbetten çok aşağıdır . Ve Cümhuriyet hükûmetinin senelerden beri yaptığı mücadele her muntakada olduğu gibi Malatyadada çok muvaffak neticeler elde etmiştir .

Yeni intanlar çok azalmıştır . Ve eski vakalarda zararlı ve bulaşıcı vaziyetten kurtarılmıştır .

Trahom eskidenberi bütün dünyada tahribat yapan bir hastalıktır . Hiyeroğlif yazılarında bile Trahomdan bahsediliyor . Bugünkü tarih bilgilerini bize Trahomun ilk vatani olarak Mısırı göstermektedir ,

Avrupaya Napoliyon orduları vasıtasile yapılan Trahom bizim muntikalarımıza cenup halkının Trahom menbai olan Suriye ile sıkı münasebette bulunması ve Mısırlı İbrahim paşanın ordularile yayılmıştır .

Osmanlı saltanatının her saha-de olduğu gibi sıhî teşkilât sahasinde de gösterdiği mutlak la-kaydı ; hastalığın başı boş icrayı habaset etmesine meydan açmıştır . Cümhuriyet devrinden evvel Malatya'da kaç doktor ve kaç hastane bulunduğru bugünkü sıhî teşkilâtla karşılaştırarak hatırlayacak olursanız milletimizin bu kadar ihmal içinde nasıl yaşayabildiğine hayret edersiniz . Halbuki bugün Trahom hastanesiz , Doğumvesiz bir Malatya'yı artık tasavvur bile etmeğe tahammülümüz yoktur . Cümhuriyet yalnız müesseseler açmış , milletin insan gibi yaşamak hususundaki fikri terbiye ve alâkasını da yükseltmiştir .

Trahom çok sinisi başlar . Yaz mevsiminde Trahom Dispanserlerini dolduran gözleri şiş ve çapaklı çocuklar Trahomlu değildir . Bu çocuklar Koch weeks denilen bir mikrobun husule getirdiği göz nezlesine musaptırlar .

Yazın tozun toprağın ve bilhas-
sa sineklerin çoğalması ve anne-
lerin kaysı kurutmak için çocuk-
larını ihmal edip sokaklarda
hastalıklı çocuklarla oynamaya
terk etmesi bu nezlenin çocuk-
tan çocuğa atlayarak adeta bir
salgın haline geçmesini mucip o-
lur.

Yapılan ilmi tetkikat ve ista-
tistikler göstermiştir ki, Trahom
en çok küçük yaşta anne kuca-
ğında bulaşan bir hastalıktır.
Göz kapaklarında hafif bir dü-
şüklük ve yine pek hafif ışık
korkusu Trahomun birinci dev-
rinde gösterdiği yegâne arazlar-
dır. Kısa bir zaman sonra Tra-
hom ikinci devre “Çiçek açma”
devrine girer. Bu devrede de göz-
lerde çapak pek az veya hiç yok-
tur. Göz kapakları çevirildiği
zaman adeta bir incirin içi gibi
kapağın pürüklü yuvarlacıklar-
la örtülü olduğu görülür. Tra-
hom en çok bu devrede sıradır.
Gözlerinin yaşını sildikten son-
ra aynı çevre ile masum çocu-
ğunun yüzünü silen anne; çocu-
ğuna yüz görümlüğü olarak ev-
velâ Trahomunu hediye eder.
Üçüncü devir Trahomun ge-
rilemeğe başladığı devirdir. Bu
kapanma ve gerileme dördüncü
devirde tamamlanır. Bu devir-
lerde tedavi altında bulunan bir
Trahom sirayet kuvvetlerinden
çok mühim bir kısmını kaibe-

der. Trahom nasıl sirayet eder?

Trahomun birinci sirayet yolu
doğrudan doğruya ve sıkı temas-
tır ve yukarda bilvesile söyledi-
ğim gibi bu sirayet en çok anne
kucağında vaki olur. Buna na-
zaran Trahomlu anneler masum
çocuklarını kendi ellerile hasta-
lığa yakalamak talisizliğine düş-
memek için çocuklarını sık, sık
kucağına alınamalı ve elini yü-
zünü yıkamadan çocuklarına me-
me vermemelidir.

Annenin tedavi altında bu-
lunması birinci şarttır. Bayan-
larımızın ehemmiyet vermesi lâ-
zım gelen mühim bir noktada;
evlerine alacakları hizmetçileri
ve emir neferleri mutlaka Tra-
hom hastanesinde muayene et-
tirmektir. Dudaklarının Ruju
bozulmasın diye çocuklarını öp-
mekten çekinen Bayanlar hiç
olmazsa çocuklarının sıhhi va-
zietleri ne olduğunu belirsiz
hizmetçilerle ve neferlerine ku-
cak kucağa öpüşmesine müsaade
etmemelidir. Temizlik Traho-
mun birinci düşmanıdır. Gün-
de hiç olmazsa iki defa çocu-
ğunun yüzünü ve gözlerini sa-
bunlu su ile yıkamak lâzımdır.
Mekteplerden ve esnaftan has-
talık almak ihtimali Malatyada
mevcut degildir. Trahomlu ta-
lebe için hususî mektep açıl-
mış ve bu talebe orta mektebe
Trahomları kapınmış ve sirayet

İponomot Hyponomuta Malinella



Malatya ve havalisi Elma ağaçlarının yapraklarını yemek suretile zarar yapan bu böcek haşeratin pullu kanat sınıfının gece kelebekleri zümresine mensupdur. İstilâi vaziyetlerde netekim iki sene evvel bu havalide görüldüğü gibi Elma ağaçlarının tamamilen yapraklarını yer. Yapraksız kalan meyvelerde vaktinden evvel sarararak bozulurlar. Yapılan devamlı mücadeleler ile İponomot tahribatının önüne geçilmiş isede haşerenin tamamen ortadan vücudu kalkmış değildir.

Mücadelede bir iki sene ihmal gösterildiği halde yeniden istilâl şekil almak ihtimali daima mevcuttur. Bundan ötürü ehemmiyetli olan bu böceğin hayat devreleriyle

mücadele usullerinin bahçe sahipleri tarafından iyice bilinmesi lazımlı ve faydalıdır.

İponomot tırtıllarını maydada getiren kelebek beyaz renkli kanatlara maliktir. Üst kanatları sacaklı ve üç hat teşkil etmek üzere siyah noktacıkları vardır. Tırtılı sırmıtırak beyaz rentedir, Bundan üstü noktalarla örtülüdür. En fazla Elma ağaçlarında ziyan yapar. Mamafi „Hyponomeuta Bedella„ deniler diğer bir varyetesi Erik ağaçlarına arız olur. Hayatları yekdiğerinin hemen aynı gibidir. Kelebekler yumurtalarını vasatı 70 adet olmak üzere Elma ve Erik ağaçlarının genç dallarına bırakır. Temmuz ayı zarfında yumurtadan infier eden pek küçük tırtıllar yumurta kabuklarını

tehlikesi kalmamış bir halde girerler.

Mücadelemizin sıkı takibi altında bulunan esnaftan hasta olanlar derhal tedaviye alınmakta ve sırayet devresi geçinceye kadar sanat icarasından men olunmaktadır.

Sözlerimi bittirirken bir noktaya işaret etmek isterim memlekette Trahom mücadelesinin yanı başında halka ve belediyeye düşen vazife çok mühimdir: Pisliklerle mücadele bu hususta halk ve belediye elele ça-

lışmalıdır. Sinekler ve bunların yuvası olan süprüntüler meselesi maalesef henüz memleketimizde hal edilmiş bir vaziyette değildir. Bir çok bulaşık hastalıkları badava bir hava servisle evden eve taşıyan sineklere, belediyelerimiz mütareke halinde bulunduğu müddetçe hiç olmazsa siz sayın bayanlar manikörlü parmaklarınızı filit tulumbasından ayırmayınız. Bunu sizden sıhhatınız namına rica ediyorum.

Bir Damla Göz Yaşı



Melâhat Sezener

Elimdeki küçük valizimle Heybelinin uzun, dik yokuşunu güçlkle tırmenip teyzemin duvarlarından mor salkımlar sarkan geniş bahçesine girdim. Kadıncağız, kolları yarı sıvalı sarıncıtan su çekiyordu. Evvelâ beni tanımadı. Mavi oyalı yemenisinin üstünde biraz kaymış beyaz, çivitli örtüsünü düzelterek kınalı saçlarını gizlenmek istedi. Çantamı merdiven

basamaklarına koyup elini öpmek için yaklaştığım zaman :

—İlâhi çocuk, dedi, seni tanıyamadım. İhtiyarlık zahir.. Gözlerim artık seçmez oldu. Böyle nereden çıktın Ziyacığım ?

—Seni özledim de geldim teyzeciğim .

—Ne iyi ettin de geldin evlâdım. Dedi. Bütün yaz burahısm.. Haydi yavrum , sen şu çardağın altında

fraz ettikleri bir nevi ağ ile tutturarak kendileri için bir (Sütne) örtü yaparlar . Kışı bu örtü altında uyusuk bir vaziyetde geçirirler .

Ertesi sene ilk baharında yine tomorcuklardan açılan yapraklara hücum ederek bir müddet açıkta tahribat yaptıkları halde badehu ağ örerek içerisine girerler . Ve daha ehemmiyetli olarak ziyan yaparlar . Nihayet kemale gelen tırtıl keزالık yuva içerisinde olmak üzere iğ şeklinde ve beyaz renkte ördükleri kozalar içerisinde kirizalit olurlar .

Bir müddet sonra kirizalitlerden çıkan kebekler yukarıda anlattığımız tarzda yumurthıyarak neslini ve ziyanını temadi ettirirler .

Mücadelesi : İpomonota karşı en müessir mücadele şekli ilk baharda ağaçlar yapraklanmağa başlar başlamaz Elma ve Erik ağaçlarına zehirli mahlül serpmekdir . Zehir atılmasını müteakkip yağmurlar yağarsa ilâcı tekrarlamak lâzımdır. İpo-

monota karşı kullanılan zehir uranya veya arsenikiyeti rassasdır . Uranya kullanıldığı takdirde hamiziyetinin izalesi için mutlak suretde kireç ilâvesi şartdır . Kirecin safiyetine göre kullanılan uranyanın 7—8 misli ve hatta lüzumu halidde on misline hadar kireç ilâvesi icap edea . Arsenikiyeti rassas yüzde yarım nispetinde istimal idilir ayrıca kireç ilâvesine lüzum yoktur . Mücadelede dikkat edilecek nokta herhangi mahlül kullanılırsa kullanılsın pülverizatörle ağaç yapraklarının her tarafına mahlül muntazam ve bolca serpmekdir . İlâçlanmamış yaprakları yiyen tırtılların telef oluncakları şüphesizdir .

İkinci bir mücadele şeklide ağ içerisinde henüz kozadan çıkmamış olan kirizalitleri tophıyarak ateşde yakmak veya derince bir çukura gömmektir . Tam zamanında toplanmak şartile bu mücadeledende faydalı neticeler elde edilebilir .

S. Vardar

dinlen .. Biraz soluk al. Ben de gece safalarile , küpeleri sulayayım, şimdi geliyorum .. Yorgunluk kahvesini bahçede içelim ..

Asmanın altındaki kırmızı doku- ma yaygılı sedire uzattım . Teyzem senelerdenberi küçük evlâtlığı ile bu Heybelinin en yüksek yamacında kuş kafesi gibi asılmış güzel manzaralı evde otururdu .

Titiz, meraklı, dindar bir ihtiyardı . Taşrada uzun müddet mutasarrıflıklarla gezen kocası nereden indiği bilinmiyen bir gadir sillesile azledilince bu sessiz inziva köşesine çekilmişlerdi . Yegâne dertleri çocuklarının olmayışı idi .

Eniştem arkasına bir hayrül- halaf bırakmıyacağından müteessir, teyzem yavaş yavaş sönen , büsbütün çöken kocasını kaybedince tek başına kalacağı için elemliyidi . Nihayet anası müteverrim bir şehit yüzbaşı çocuğunu evlâtlık aldılar . Mini mini Seza , vücudile beraber bu küçük âileye neşe ve saadet getirmişti . Sevinçli, nazlı, nazik bir kızcağızdı . Fakat arası çok geçmeden eniştem yatağa düştü Aylarla hayat memat arasında çırpınarak bolca olan dünyalıklarını da hekime, hocaya sarfedip tamamiyle erittikten sonra ahirete göçtü . Artık teyzem hamisiz , yalnız kalmıştı . Bütün ısrarlara rağmen evini boşaltıp yanımıza gelmeğe razı olmadı . Üç beş kuruş tekaüt maaşile kıt kanaat geçiniyor , ekini kimseye heli etmiyordu . Annemin ölümünden sonra da benimle beraber oturması için ona çok yalvarmış , fakat bu mağrur kadının gönlünü edememiştım . Hoş böyle tek başıma yaşamak benim

daha işime geliyordu . Beyoğlunda temizce bir Rum evinde pansiyonerdim . Matbaadaki işlerim bitince geç vakıtlara kadar gönlümün istediği gibi gezip tozuyor, odama ancak gece yarısından bir kaç saat sonra dönüyordum . Kışı , otuz beş yaşımla mütenasip olmayacak çılgın bir zevk humması ihtiras sır'ası içinde geçirmiştim , vücudumun , kafamın dinlenmeğe, mutlak bir istirahatata çok ihtiyacı vardı . Büyükadaya, yahut Boğaziçine gitsem otellerde sürünecektim , Bana muhtaç olduğum sü- kûtu verecek köşe ; çoktanberi büsbütün unuttuğum Münevver teyzemin evinden başka bir yer olmazdı . Zaten ondan başka yakın akrabam da yoktu . Burgazdan kalkan vapurun iskeleye yaklaştığını bildiren kalın, nezleli sesile daldığın hayal ve yorgunluk uykusundan uyandım . Teyzem , kıyafetini değiştirmiş beyaz üstüne siyah küçük dallı pike bir entari giymis elinde tepsisi, yanıma geldi . Fincanlardan birini kendi aldı . Diğerini bana uzatıp karşıma, alçak bir bahçe iskemlesine oturdu . Kahvesinden ilk yudumu çekti bir de sigara tellendirerek :

—Daha nasılsın Ziyacığım ? seni bir az yorgun görüyorum .. Ne o? şakaklarına doğru saçların da beyazlaşmış , ah bu zaman çocukları „gençleşmeden ihtiyarlıyorlar” dedi, Sesinde garip bir acılık , şikâyet hüsrana benzer küskün bir ahenk vardı .

—Artık gençlik bize çoktan vade etti teyzeciğim .. Keşke yalnız saçlarımız ağarmakla kalsa.. Daha fenası gönlümüz ihtiyarladı . Vücudümüz gibi ruhumuz da köhnedi .

Muhabbet ve dikkatle yüzüme bakıyordu . Gözlerinde ağlayan, acıyan bir mâna vardı . Başka mevzulara atlamak için :

—Teyzeciğim, dedim, evde yalnız mısınız ? Bizim küçük Bayan görünürlerde yok . Gezmeğe mi çıktı?

—Sezayı mı soruyorsun oğlum? Evde pek sıkıldı da doktor beylere kadar yolladım . Nerede ise gelir..

Saza, hemen hemen elimde büyümüştü . Hastanede pek acıklı bir surette ölen annesinin ince güzelliğine varis olduğu altı yaşındaki süzgün hatlı çehresinden belli olan bu yavrucuğu merhametle sever, onunla bir bebek gibi oynardım . Mahzun tabiatlı , çekingen bir çocuktu . Fakat yaşı ilerledikçe bu hali geçmiş , mermer taşlıkta şarkı söyleyerek koşan , çamlıkları billûr kahkahalarile çınlatarak ip atlıyan, köşe kapmaca oynayan haşarı bir kız olmuştu . Müfrit neş'esi ve zayıflığı teyzemi meraklandırır , gülereken sebepsiz yere ağlamağa başlayan bu asabî , hassas kızı elinden tutup doktor doktor gezdirir , mektepten bile almağa kalkardı . Geçen sene geldiğimde Sezayı on sekiz baharı içinde bir bülbül kadar şakrak , sevimli ve zarif bir küçük Hanım bulmuştum . Bu sene Büyükkadadaki Fransız mektebini de bitirmiş . talebelik hayatına veda emişti . Artık tamamiyle bir genç kız olan on beş yıl evvel dizlerimde zıplattığım kumral bukleli çocuğu geniş kenarlı beyaz şapakasının da altında sıcaktan kızarmış yüzü, mütebesim, tatlı gözlerle karşımda görünce birden tanıyamadım . Yarı memnun, yarı muhtariz bir tavırla elimi sıktı :

—Hoş geldiniz Ziya ağabey, dedi.

—Sen ha? Küçük Sezacık , dedim , maşallah artık kos kocaman bir hanım olmuşsun .

Birkaç sene evvel beraber koşmaca, kaydırak oynadığım kısa elbiseyi çocuk yerine beyaz akordiyon eteği topuklarına yaklaşan uzun boylu genç kızı görünce birden şaşırdım . Dikkatli bir alayla devam ediyorum :

—Bu ne şıklık böyle küçük hanım? Seza gülümsedi . Hem memnun , hem müteesirdim . Kalktım, yumuşak Sezanın bileğini tuttum . Küçük . yumuşak ellerini eski bir ittiydim sevkile avuçlarımın içinde hapsedip yaldızlı kıvrımlarla süslü başını okşamak istedim . Fakat genç kız öyle mahcup bir çekingenlik gösterdi ki tekrar yerime olurmağa macbur oldum . Seza benden müsaade alıp elbise değişmek için içeri girdi . Teyzem de kapısı bahçeye açılan geniş salonun bir köşesinde akşam namazını kılıyordu . Ufukta titreyen son, hasta renklere bakarak bir dakika evvel Sezanın hemen babası yerinde olan bir ağabeye karşı gösterdiği ihtiraz ve hüsnuneli düşünüyordum . Genç kız ruhu ne halledilmez, ne anlaşılmaz bir bilmece idil bir senedir görünmeyişim . sonra hiç beklenilmediği bir zamanda karşısına çıkışım şüphesiz kızcağızı şaşırtmıştı . Yokas kucağında peri masallarıyla uyuttuğum ; bahçedeki salıncağına yatırıp küçük operet parçalarını ışıkla söyleyerek eğlendirdiğim, beraber atla uzun gezintiler, turlar yaptığımız bir kaç sene evvelki küçük kız ; O zamanlar çok sevdiği Ziya ağabeyi hafızalar (Sonu var)